

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-598-3-5>

NOTARIES AS AN ELEMENT OF THE LEGAL SYSTEM OF THE STATE

НОТАРІАТ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ

Shymanskyi Ye. I.

*Postgraduate Student
Kharkiv National University
of Internal Affairs
Kharkiv, Ukraine*

Шиманський Є. І.

*аспірант
Харківський національний
університет внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

Нотаріат є невід'ємною складовою інституційної архітектури будь-якої правової держави. Він забезпечує юридичну достовірність правочинів, охороняє законні інтереси учасників правових відносин і сприяє стабільності цивільного обороту. Розвиток нотаріального інституту в різних правових системах зумовлений потребою суспільства в неупередженому, об'єктивному та професійному підтвердженні правочинів і фактів, що мають юридичне значення. З огляду на це, дослідження ролі нотаріату як елемента правової системи є актуальним для розуміння його правової природи, функціональної ролі та місця у структурі державної влади.

Зростання обсягів цивільного обігу, ускладнення договірних відносин, динаміка соціально-економічного розвитку та потреба в юридичній безпеці громадян зумовлюють підвищення значущості нотаріату як правового інституту. Особливо актуальною є проблема адаптації нотаріального законодавства до сучасних викликів, зокрема діджиталізації та трансформації правових процедур [10, с. 23].

У правових системах сучасних держав нотаріат виступає не лише гарантом законності в цивільному обороті, але й дієвим інструментом зниження рівня судових спорів шляхом попередження правопорушень [9, с. 47].

Наукова новизна полягає в комплексному осмисленні нотаріату як системного правового феномена в межах публічного і приватного права, його функціонального навантаження, нормативного закріплення та інституційної автономії.

Мета дослідження – проаналізувати нотаріат як ключовий елемент правової системи держави, визначити його функції, правову природу, інституційне значення та перспективи розвитку в умовах трансформації правової системи.

Нотаріат – це правовий інститут, уповноважений державою на посвідчення правочинів, забезпечення доказів та інші дії, спрямовані на надання юридичної сили документам та фактам [2, с. 11]. Він функціонує на межі публічного і приватного права, поєднуючи риси державної служби та вільної професії [1, с. 152].

Хоча нотаріат не входить до судової гілки влади, його діяльність має превентивну правову функцію. Він забезпечує правову визначеність ще до виникнення спору, що суттєво зменшує навантаження на судову систему [5, с. 98].

У світовій практиці розрізняють два типи: латинський (європейський) та англосаксонський (notary public). Українська система належить до латинської моделі, де нотаріуси є незалежними, але здійснюють функції від імені держави [8, с. 44].

Основними принципами є законність, незалежність, об'єктивність, професіоналізм, конфіденційність та правова визначеність [3, с. 67]. Законодавчо діяльність нотаріату в Україні регулюється Законом «Про нотаріат» (1993 р.) [4].

Нотаріуси посвідчують правочини, засвідчують вірність копій, забезпечують докази, видають виконавчі написи тощо. Це дозволяє забезпечити юридичну силу документів у приватноправовому обігу [6, с. 71].

Застосування електронного підпису, реєстрів, онлайн-доступу до нотаріальних послуг трансформує традиційний нотаріат. Це сприяє його відкритості, оперативності й ефективності [11, с. 19].

Нотаріат виступає гарантом реалізації прав людини, недоторканності майнових прав і стабільності юридичних відносин. Він є елементом правової інфраструктури, що забезпечує функціонування верховенства права [7, с. 55].

Нотаріат відіграє важливу роль у правовій системі, будучи інструментом превентивного правозастосування. Його діяльність сприяє стабільності цивільного обігу, забезпеченню правової визначеності та зменшенню правових конфліктів. Інституційна автономія, функціональна незалежність, професіоналізм та розвиток цифрових інструментів забезпечують ефективність нотаріату як гаранта публічних інтересів у приватному праві. Подальше удосконалення законодавства і впровадження інноваційних технологій є необхідними для підвищення ролі нотаріату в умовах сучасної правової держави.

Література:

1. Артеменко С. П. Нотаріальна система України: правова природа та функції. *Юридичний вісник*. 2022. № 4. С. 150–158.

2. Боярова Т. М. Теорія і практика нотаріальної діяльності. К. : Центр учбової літератури, 2021. 312 с.
3. Гнатюк М. С. Принципи функціонування нотаріату. *Держава і право*. 2020. № 3. С. 65–70.
4. Закон України «Про нотаріат» від 02.09.1993 № 3425-XII.
5. Зінченко Л. І. Роль нотаріату у запобіганні судовим спорам. *Вісник цивільного права*. 2020. № 2. С. 95–102.
6. Ковальчук В. М. Функціональне навантаження нотаріуса в правовій системі. Львів : ЛНУ, 2021. 228 с.
7. Литвин О. В. Нотаріат і верховенство права в сучасній державі. *Юридичний журнал*. 2023. № 2. С. 50–57.
8. Малиновська Н. І. Порівняльна характеристика моделей нотаріату у світі. Одеса : Юридична думка, 2018. 144 с.
9. Романюк Я. С. Нотаріат як гарантія стабільності правових відносин. Харків : Право, 2019. 187 с.
10. Шевченко В. Д. Правові засади діяльності нотаріату в Україні. К. : Юрінком Інтер, 2020. 256 с.
11. Яворська Т. А. Цифровізація нотаріальної діяльності: виклики і перспективи. *Електронне право*. 2022. № 1. С. 17–23.